

de Zelfzwichter

2012 / 3

Veiligheid op de molen
De molen van Ditzum
Pesterijen door molenaars en hun knechten

de Zelfzwichter

Jaargang 16, nummer 3

oktober 2012

ISSN 1877-7732

Losse nummers: 4 euro plus porto

De Zelfzwichter is het kwartaalblad van

HET GRONINGER MOLENHUIS.

Het blad verschijnt in de maanden maart,
juni, oktober en december.

Donateurs van de Stichting Het Groninger
Molenhuis ontvangen het blad automatisch.

DONATIES

Minimaal 16 euro per jaar

Het Groninger Molenhuis

Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen

(050) 313 00 52

info@groningermolenhuis.nl

www.groningermolenhuis.nl

Rekeningnummer: 1219317

REDACTIE

Tineke de Danschutter, Johan van Dijk,

Janneke Harmsma, Jan Kugel, Thea Pol

redactie@groningermolenhuis.nl

Vaste medewerkers

Lammert Groenewold, Anne Wieringa

De redactie behoudt zich het recht voor
ingezonden artikelen in te korten en/of
aan te passen. Overname van artikelen is
eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Vormgevingsconcept

Dineke Buist

Opmaak

Bert Holtkamp

Drukwerk

Drukkerij Tienkamp

Oplage

700 exemplaren

Sluitingsdatum

kopij 2012/3

23 oktober 2012

OMSLAG-thema 2012: Participatie

In 2012 gaat De Zelfzwichter over participatie in de molen-
wereld. Het derde nummer belicht veiligheid op de molen.

Foto: (voorkant) Elmer Spaargaren, Groningen;

(achterkant) Jelte Oosterhuis, Usquert

Achtergrond: molen De Ruiten in Slochteren

AutoCAD-tekening: L. Groenewold, Froombosch

Voorpagina's 2012:

Participatie in de molenwereld

3 Participatie: veiligheid op de molen volgens
eigenaar en molenaar

7 Molen over de grens

10 Mijn molenuitzicht: molen Eva

12 Voorvallen van molens en molenaars

15 Ander molennieuws

17 Verrassende molenfoto's

18 Molenonderhoud

20 Museale molenvondst

20 Boekennieuws

23 Agenda

Achterpagina's 2012

Molen over de grens

Het Groninger Molenarchief is gevestigd

in het Groninger Molenhuis

Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen

(050) 313 00 52

(geopend maandag t/m woensdag)

molenarchief@groningermolenhuis.nl

KORENMOLEN DE VRIENDSCHAP IN WINSUM
MARTIJN SCHOLTENS

Zelfzwichter

Een wieksysteem met kleppen die automatisch
openen en sluiten afhankelijk van de wisselende
windkracht. Eén van de verbeteringen ten
opzichte van de oudhollandse zeilwieken.

JOHAN VAN DIJK

Participatie: Veiligheid op de molen volgens eigenaar en molenaar

Veiligheid op de molen is al een aantal jaren een steeds terugkerend item in de molenwereld. Zowel van de kant van de eigenaar als van de molenaar zijn er maatregelen die genomen moeten worden. Aan de kant van de eigenaar gaat dat vooral over beleid, de molenaar is degene die het in praktijk moet brengen. Ook al zorgt een moleneigenaar daarin goed voor z'n molens en molenaars, een ongeluk kan nog altijd in een klein hoekje zitten. Ina Martens en Jeffrey Cusiël vertellen bij poldermolen De Jonge Held over hun ervaringen.

Molenstichting Westerkwartier

Op een zomerse middag met veel wind gaan de wieken van poldermolen De Jonge Held bij Leegkerk onder de rook van de stad Groningen snel rond en de houten vijzel verzet een hoop water. In de molen zijn Ina Martens, voorzitter van de Molenstichting Westerkwartier en Jeffrey Cusiël, de vrijwillige molenaar te vinden. De molen staat er prachtig geleverd bij, iets waar Martens ook zichtbaar trots op is. Ina Martens is een bevlogen bestuurder. Ze was vroeger gedeputeerde van de provincie Groningen en had onder andere de

molens in haar portefeuille. Als gedeputeerde werd Martens voorzitter van de toenmalige Provinciale Molencommissie. Later werd ze de voorzitter van de nieuwe Stichting De Groninger Molen. De Groninger Molen was een voorstander van regionale stichtingen voor het beheer van de Groninger molens. De Molenstichting Westerkwartier was de eerste van deze stichtingen en werd in 1990 opgericht. Gedeputeerde is Martens al lang niet meer, voorzitter van Molenstichting Westerkwartier echter nog voor de volle 100%. Alle molens van de molenstichting zijn poldermolens. Het bijzondere van deze molens is dat ze allemaal ook nog steeds als reservegemaal dienst kunnen doen. Alle molens van de stichting zijn in goede staat van onderhoud, behalve de kap van de Hilmahuistermolen bij Visvliet, die heeft in de toekomst een grote restauratie nodig. De 'mulders', zoals Martens haar vrijwillige molenaars met trots noemt, zijn erg belangrijk. 'We zoeken onze mulders altijd goed uit' zegt Martens met een kwinkslag, maar wel met een serieuze ondertoon.

Mulder, eigenaar en veiligheid

Een van 'Ina's mulders' is Jeffrey Cusiël. Van kleinsaf aan was Jeffrey al molengek, hij was de laatste leerling die z'n opleiding volledig bij wijlen Leen Duijm gevolgd heeft. In het dagelijks leven is hij serviceonderhoudsmonteur. Sinds 2011 is Jeffrey gediplomeerd vrijwillig molenaar en vanaf oktober 2011 woonachtig in de mulderswoning van De Jonge Held. Jeffreys vriendin Simone Latumalea is in februari bij hem ingetrokken. Het huisje is Jeffrey nog steeds aan het inrichten. Z'n grootste wens is een schuur bij de woning, al is alleen al de vergunning van de gemeente Groningen krijgen een heel gedoe. 'Er moet maar een bestuurlijk gewicht achteraan' voegt Martens aan Jeffreys verhaal toe. Het laatste bericht is dat de vergunning inmiddels is verleend.

Op het gebied van veiligheid zijn er meerdere terreinen waarop zowel eigenaar als molenaar zich bewegen. Een praktisch voorbeeld is goede verlichting zodat de molenaar, ook als hij 's avonds met de molen draait, veilig kan werken. Ina Martens is blij dat Jeffrey handig

INA MARTENS

en technisch genoeg is om zelf verlichting aan te leggen. Bovendien is het ook een grote kostenbesparing voor de molenstichting. De verlichting is een voorbeeld van vele dingen die de laatste jaren aan de molens zijn gedaan om ze veiliger te maken. 'We willen als Molenstichting Westerkwartier dat onze molens voor zowel de molenaar als voor bezoekers goed toegankelijk zijn' merkt Martens op. Veiligheid voor bezoekers kan in die zin ook als een verlengstuk van de toegankelijkheid worden gezien. Bij bezoek op de molen moet de hoogste veiligheidsnorm in acht genomen worden. Martens benadrukt dat de molens in feite van ons allemaal zijn door het gemeenschapsgeld dat besteed wordt aan het onderhoud van de molens. Een veilig toegankelijke molen is een antwoord aan het voldoen van die behoefte. De voorzitter is stellig: 'wij als molenstichting moeten goed op het gemeenschappelijke bezit passen'.

In de praktijk

De Molenstichting Westerkwartier heeft in al haar molens de trappen voorzien van hekjes en de ouderwetse touwen langs de trappen vervangen door leuningen. Ook zijn zaken als de vijzel en draaiende wielen door middel van hekjes goed afgeschermd. Buiten, als de wieken draaien, wordt het wiekenkruis

JEFFREY CUSIËL

afgeschermd door flexibele netten die het meest op een volleybalnet lijken. Daarnaast heeft de molenstichting geïnvesteerd in borden bij alle molens met algemene informatie en bezoekregels. Toch komt het in de praktijk vaak voor dat bezoekers een dergelijk bordje pas na bezoek aan de molen lezen. Praktisch gezien loop je soms toch tegen problemen aan. Een probleem bij De Jonge Held is dat de toegang naar de molen vanaf het muldershuis via een dam op het noordwesten loopt. Bij noordwestenwind is het onmogelijk voor bezoekers om bij de molen te komen als die draait. Molenaar Jeffrey kan over een overstort in de sloot van en naar de molen, maar voor bezoekers is dit verboden terrein. 'Ik moet nu de molen stilzetten bij noordwestenwind als ik bezoekers de molen van binnen wil laten zien'. Vooral op molendagen wil dit wel lastig zijn, want zodra de blauwe wimpel bij de molen uithangt is de molen voor publiek toegankelijk en verwacht publiek ook dat ze in de molen kunnen kijken. Een oplossing voor dit probleem is een bruggetje naar het molenerf, maar het geld is daarvoor een probleem. Ook het gebruik van de grond van de eigenaar levert moeilijkheden op. Martens geeft aan wat betreft het vergaren van geld 'een veredelde schooier' te zijn en te moeten roeien met de riemen die de molenstichting heeft.

Ongeluk in een klein hoekje

Ondanks alle veiligheidsmaatregelen kan een ongeluk in een klein hoekje zitten. Er zijn talloze voorbeelden van 'bijna-ongelukken' op molens. En iedereen kent wel de (bijna)-ongelukken die in het huishouden gebeuren als men in de keuken even snel een krukje gebruikt in plaats van de keuken- of huishoudtrap. Meestal gaat het goed, een enkele keer niet. De Molenstichting Westerkwartier heeft volgens Ina Martens wat dat betreft haar leergeld betaald, letterlijk en figuurlijk. Enkele jaren geleden was molenaar Janko Doornbos bezig met onderhoudswerkzaamheden aan poldermolen De Zwakkenburger aan het Van Starckenborghkanaal tussen Gaarkeuken en Noordhorn. De door de wol geverfde mulder deed zijn werkzaamheden al jaren op dezelfde manier. Het ging altijd goed, behalve deze ene keer. Na een vreselijke val van zijn ladder en een lang revalidatieproces is Doornbos gelukkig nog steeds als molenaar actief. De molenstichting kreeg een flinke boete van de arbeidsinspectie. Martens is allerminst geneigd om dit in de doofpot te stoppen en verteld er open en eerlijk over. Hoe vreselijk het ongeluk ook was, het heeft de molenstichting en haar mulders nog oplettender gemaakt en sindsdien is ook de afspraak gemaakt dat onderhoudswerkzaamheden die een bepaald gevaar met zich mee brengen alleen uitgevoerd worden als een molenaar assistentie heeft van een andere molenaar of een molengids. Door schade en schande wordt men wijs wat dat betreft. Hoe veilig men een molen ook maakt, er kan altijd wat gebeuren. Ook bleek dat met een ongeval op molen De Helper een aantal jaren geleden nog onder wijlen Leen Duijm. Een kind zakte hierbij door de vloer en raakte ernstig gewond aan zijn been. Hoe veilig je een molen ook maakt, een ongeluk kan je altijd overkomen. Maar als zowel eigenaar, molenaar als bezoeker zich bewust zijn van de gevaren moeten we vooral genieten van ons gemeenschappelijke cultureel erfgoed zoals Ina Martens en Jeffrey Cusiël dat allebei met enthousiasme bij de malende Jonge Held doen.

BAKKER *de Rappe* *Schoenlapper*

A-Kerkhof 33
9712 BC Groningen
Telefoon: (050) 312 08 07

DUNNING
MOLENBOUW
ONDERHOUD • RESTAURATIE
Provincialeweg 28 • Adorp • 050-3061221
info@dunning-molenbouw.nl
fax: 0598-450013
06-51856323

www.dunning-molenbouw.nl

DISCUS UW HUISDIEREN SPECIAALZAAK **Ekkelkamp**

- * Tropische vissen, aquariums en benodigdheden
- * Hengelsport en benodigdheden
- * Vogels, vissen en knaagdieren
- * Hondensport, dierbenodigdheden
- * Dierverzorging en -apotheek
- * Paarden- en veevoeders
- * Klompen en laarzen

Fa. Ekkelkamp
Rijksstraatweg 135 Haren
tel. 050-535 02 15

Naar windmolen

Joeswert

te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ speltmeel, speltpannenkoekmeel, speltbroodmix
- ✓ oergraan: Oberkulmer Rotkorn
- ✓ en andere molenproducten (ook voor zelfbakkers/-sters)

Openingstijden:
vrijdag en zaterdag 13:30 - 17:30

Molenaar Rolf Wassens

☎ 0594 62 15 45
rolfwassens@online.nl

JAN KUGEL EN JANNEKE HARMSMA

FOTO JELTE OOSTERHUIS

Molen over de grens

Deze jaargang heeft de Zelfzwichter een artikelenserie met portretten van 'Molens over de grens'. Voor deze bijdrage werd zelfs de landsgrens gepasseerd. Het derde artikel gaat over de molen in het Duitse Ditzum.

Op de dag dat André Kuipers in Kazachstan landde, reden wij door het schitterende Noord-Duitse land naar Ditzum. Er stond een lekker windje en we zagen de Ditzumer molen midden in het dorp aan de Eems tussen de roodstenen huizen zijn wieken door het luchtruim slaan. Wilden ze André verwelkomen op zijn weg terug naar de aarde? Molenaar Johann Glazenburg had ons bij aankomst reeds vanaf de stelling in het oog. Beneden opende hij de deur en verwelkomde ons in "zijn molen". Via het winkeltje van de plaatselijke plattelandsvrouwen op de begane grond leidde hij ons naar de eerste zolder, waar enkele dames naast de maalbak een theeschenkerij drijven met de befaamde "Ostfriesische Tee und Kuchen". Helaas, door Krankheit moesten we deze delicatessen missen. Onder de diploma's van de 3 molenaars (waaronder van zoon Rolf) luisterden wij geboeid naar het verhaal van Johann over de molen van Ditzum, zijn geschiedenis, de contacten met het dorp en de opleiding tot vrijwillig molenaar. Wij behoefden onze kennis van het Duits niet aan te spreken: Johann spreekt 5 talen: Hoogduits, Plattduits, Nederlands, Grunnings ...én over anderen (grapje). Johann werd geboren in Duitsland, maar verhuisde op 2-jarige leeftijd naar Nederland. In het dagelijks leven is Johann thans werkzaam bij de gemeente Oldambt.

Dat hij de banden met zijn geboorteland wilde onderhouden, bevestigde hij door zijn huwelijk met de vrouw van zijn keuze die uit het naburige Pogum kwam. Samen met zoon Rolf besloot Johann de Duitse molenaarsopleiding te volgen om vanaf 2005 zijn passie te verbinden met de molen van Ditzum. Zoon Rolf heeft daarnaast ook nog de Nederlandse opleiding met succes afgerond en draait nu op De Helper aan het Paterswoldse Meer. En daar wringt nu juist bij Johann de schoen. Met de Duitse opleiding ben je in Nederland onbevoegd om op een molen te draaien en dat is andersom evenzo. Hoezo Europa! Daarover heeft Johann een droom, maar daarover later. Eerst iets over de molen.

Een bewogen geschiedenis

De molen in Ditzum werd in 1769 als korenmolen op dezelfde plek gebouwd waar hij nu nog staat. De geschiedenis heeft de molen echter niet onberoerd gelaten: hij werd door brand en oorlogsgeweld geteisterd, maar herrees steeds weer uit zijn as dankzij vele restauraties en het doorzettingsvermogen van de eigenaren, de gemeente Jemgum en de Mühlenverein Ditzum. De Mühlenverein is een actieve club, waarvan bijna ieder gezin in Ditzum lid is en die mede zorg draagt voor veel praktische zaken rondom de molen. Zijn huidige verschijningsvorm dankt de molen aan de laatste restauratie die in 1994 werd afgerond. Voordien stond van de eens zo trotse molen alleen nog de romp, waarin overigens met behulp van een motor gemalen werd. Maar het bleef een triest gezicht zo midden in

het dorp. In het kader van de dorpsvernieuwing van het land Niedersachsen kon de gemeente Jemgum, waaronder Ditzum valt, de molen verwerven en in 1988 werd de Mühlenverein Ditzum opgericht. Het doel was om de molen in zijn volle glorie te herstellen. Daar was veel doorzettingsvermogen en creativiteit voor nodig: de stenen die voor de onderbouw gebruikt werden, haalden de vrijwilligers uit het puin van afgebroken huizen, de houten achtkant kwam uit Schleswig-Holstein en werd door de Duitse marine op een landingsvaartuig naar Ditzum getransporteerd. In 1994 werden de koningsspil, de kap en de windroos gemonteerd. Het wieksysteem is Oud-Hollands. Zo stond de molen weer als trotse zelfkruier boven de rode pannendaken van Ditzum te pronken en was bovendien weer maalvaardig. Maar de tijd staat niet stil en een molen blijft onderhoud vragen. En zo is er de afgelopen 2 jaar een nieuwe stelling aangebracht, werd de constructie van de windroos compleet vernieuwd, zijn de wieken gerenoveerd en is er uitgebreid geschilderd.

Ich habe einen Traum

"I have a dream". Iedereen kent de gevleugelde woorden van Martin Luther King. Maar ook Johann heeft een droom; wellicht niet zo groots als die van de Amerikaanse dominee, maar in het kader van de betekenis van het huidige Europa is deze droom zeer de moeite waard om aan te werken.

Johann vertelt uitgebreid over de opleiding tot vrijwillig molenaar door de Müllermeister die hij in Duitsland volgde. Deze Müllermeister verzorgen voor de Mühlenvereinigung Niedersachsen-Bremen de opleidingen. Er is geen scheiding tussen organisatorische zaken (de Hollandse Molen) en opleiding (het Gilde), zoals dat in Nederland het geval is. De inhoud van de opleiding is ook anders dan die bij ons; deels beperkter, deels meer omvattend. Zo leert hij bijvoorbeeld hoe je een maalgang compleet uit- en in mekaar zet en hoe de windroos functioneert en dus ook wat je er nooit mee mag doen. Johann, Duitser van geboorte, maar vanaf zijn 17e Nederlander, is een zeer internationaal ingesteld man. Hij is blij, dat de betekenis van de

landsgrens vervaagt, dat hij bij die grens gewoon door kan rijden en geen twee soorten geld meer uit elkaar hoeft te houden. Maar hij constateert wel dat in de molenwereld de grens nog wel bestaat. Zijn droom is om ook deze grens te slechten en hij werkt daar hard aan. Het verbaast daarom niet, dat hij initiator is van verdergaande samenwerking, die nu vorm gekregen heeft in de projectgroep 'Molens zonder Grenzen - Mühlen ohne Grenzen'. Naast een aantal Müllermeister en vertegenwoordigers van de Mühlenvereinigung Niedersachsen-Bremen, zijn hierin mensen van het Groninger Molenhuis, het Gilde afdeling Groningen, de Molenwerkgroep Oost-Groningen en een Groninger instructeur vertegenwoordigd. Doel van het project is de beste onderdelen van de bestaande opleidingen uit beide landen te verenigen zodat de opleidingen elkaar aanvullen en versterken. Uiteindelijk moeten de nu nog bestaande verschillen dermate klein worden (of zelfs verdwijnen), dat het geen verschil meer maakt waar de vrijwillige molenaar is opgeleid. Er is subsidie aangevraagd bij de EDR in het kader van 'People to People'. Een opleiding, Duits of Nederlands, waarmee je zowel op Nederlandse als Duitse molens mag draaien: dat is Johann's droom. Met een Nederlands rijbewijs mag je immers ook in Duitsland een auto besturen en andersom.

Staal

Na de gesprekken op de maalzolder, annex theeschenkerij, is het tijd om de molen (naar boven) verder te bewonderen. Wat opvalt als je van zolder naar zolder klimt, is de grote hoeveelheid staal die in de molen verwerkt is. Het is interessant om te zien hoe anders er over de landsgrens tegen restauratie werd/wordt(?) aangekeken, met als gevolg dat we bijvoorbeeld een stalen spoorwiel, bonkelaar, bovenwiel en bintbalken tegenkomen. Een oude achtkant met blokkeelverbindingen tussen stijlen en de tafelementstukken is gecombineerd met een nieuwe stalen overring van dubbel-T in het Engels kruiswerk. Stalen spullen drijven via een kettingkast de lopersteen aan. Lang filosoferen we over de redenen, waarom de visie op restaureren van cultuurhistorisch erfgoed aan beide kanten van de grens zo verschillend zou kunnen zijn. We vroegen ons af of de ontwikkeling van de Nederlandse molen als industriële productiemachine eerder stil stond en men bij onze oosterburen constant bezig is gebleven met het op orde houden van molens en het technisch innoveren als productiemachines voor de plaatselijke bevolking, waarbij rendement op de eerste plaats kwam. Daarbij werd gebruik gemaakt van op dat moment beschikbare en praktische materialen. Esthetiek en originaliteit waren van ondergeschikt belang. Ook de windroos, die op de molen van Ditzum staat, past in dit verhaal. Immers door de windroos hoeft de molenaar niet te kruien en kan hij al zijn tijd en

energie aan het malen geven. Meerdere molens bij onze burens zijn voorzien van dit gemak. Ons land kent nog één molen met een dergelijke voorziening; de molen van Nijeveen in Drenthe en deze is, u raadt het al, afkomstig uit Duitsland.

De middag liep ten einde. Het is intussen steeds drukker geworden in en rond de molen. De molen blijkt een echte attractie in Ditzum te zijn en de plattelandsvrouwen onder in de molen doen ogenschijnlijk goede zaken. Wij nemen afscheid van Johann, die ons op zijn eigen, soms humoristische wijze heeft laten zien, hoe het is om vrijwilliger te zijn op de molen in Ditzum.

Nu nog de verwezenlijking van Johann's droom!
www.muehleditzum.de
http://www.groningermolenhuis.nl/actueel/docs/ERFGOEDLOPER_nr29_juni2012.pdf

TEKST EN FOTO'S HERMAN BINK

Mijn molenuitzicht

Molen Eva

In 'Mijn molenuitzicht' komen mensen aan het woord die op de een of andere manier uitzicht hebben op een molen. Bijna recht tegenover koren- en pelmolen 'Eva' (1891) in Usquert woont Jeanet Kuipers (1969 Dokkum) in een statige villa, eens de woning van molenaar Welt.

"In 1999 -1 september- hebben wij, mijn man Erwin Kok en ik, dit huis op deze mooie locatie gekocht," vertelt Jeanet Kuipers mij. We zitten aan de grote tafel in de zeer ruime, smaakvol ingerichte woonkamer van de villa schuin tegenover de 'Eva' in Usquert. Door het hoge raam zie ik aan de overkant van de Raadhuisstraat de molen op een meigroen heuveltje staan. Achter een hoog molenraampje staat een schilder met zijn kwast het kozijn wit te verven.

"We vinden het uitzicht fantastisch, heel bijzonder, je kunt niet Hollandser wonen," voegt ze eraan toe. Hoewel ze beiden in de stad Groningen werken, wonen ze hier met hun kinderen, Joppe (8 jaar) en Silke (11 jaar) met veel plezier.

Haar werk heeft niets met de molen van doen; ze is verpleegkundige in het UMCG op de afdeling neonatologie en heeft ook nog een bijbaantje als ambtenaar van de burgerlijke stand in Winsum. Wel heeft ze een warme belangstelling voor molens en het molengebeuren gekregen. Er hangen zelfs twee schilderijtjes met molens in huis. En van moederskant is er zeker een molenaar in de familie geweest getuige moeders achternaam: Mulder.

Vrijwilligster op de molen is Jeanet niet, maar donateur wel en altijd bereid om iets te doen als ze het haar zouden vragen. Er zijn op dit moment al heel veel vrijwilligers, in de eerste plaats natuurlijk de twee molenaars, W. Huizinga en S. Doornbos, maar ook bijvoorbeeld de oude bakker uit het dorp en mensen die de bezoekers op de 'Eva' ontvangen.

Wat vindt ze zo bijzonder aan de molen? "Het geluid, het zoeven van de wieken, het ratelen van de ketting als de kap van die immense molen op de wind gezet wordt. Dat hoor je meestal zaterdags als de molen open en in bedrijf is voor het publiek." Ook hun kennissen en vrienden zijn laaiend enthousiast. Die nemen ze vaak mee voor een bezoekje om de werken de molen eens van binnen te bekijken. Dan kun je ook hoog op de stelling staan.

En er komen best veel belangstellenden.

Er is dan ook regelmatig iets te doen bij en in de 'Eva': zaterdags als trefpunt voor de dorpsbewoners bij een kopje koffie, op de open monumentendag komen geïnteresseerde bezoekers, op de molendagen eveneens, schoolklassen komen er op excursie en het is een pleisterplaats tijdens de jaarlijkse wielerronde. Je kunt er speltpannenkoeken kopen, pannenkoekenmix en dergelijke (mix afkomstig van molen Joeswert bij Feerwerd). Aan het eind van het jaar haalt het hele dorp er olieballen. Krentenballen en appelbeignets zijn er ook te koop. De opbrengst van dit alles komt in het molenpotje voor onderhoud. Sinds een paar jaar is er nu een keukentje (voor elektrisch koken/bakken), en water en een toilet.

In molen 'Eva' kun je ook feesten geven, en je kunt *hem* -of is het *haar*?- als trouwlocatie gebruiken. Je kunt er exposities bekijken (schilderijen, foto's, beelden, en permanent oude gereedschappen...). Tijdens 'Op Roakeldais' het jaarlijks folkloristische dansevenement door internationale dansgezelschappen in het naburige Warffum, komen er vaak hele groepen om op het grasveld op de foto te gaan met 'Eva' op de achtergrond.

"Regelmatig spelen er ook kinderen, ze rennen om de molen heen, voetballen er of klimmen in de bomen", vertelt Jeanet, "vroeger kon dat niet zoals nu. Want vlakbij de 'Eva', die ooit samen met de 'Adam' uit Delfzijl in Bedum als watermolens aan het Boterdiep heeft gestaan, stond namelijk een molenaarshuis met een werkplaats. In 1903 heeft molenaar en houthandelaar Klaas Welt (laatste van de 5 generaties molenaars Welt op de 'Eva') deze villa laten bouwen. Hij verkocht zowel de molen als de houtstek en trok in dit huis." Jeanet geeft me 3 A4-velletjes met de geschiedenis van hun huis. Daarin staan al de verwickelingen rond de woning uitgebreid beschreven. De molenshuur die voor meerdere bestemmingen werd gebruikt (onder andere parkeerplaats voor de brandweer, als garagebedrijf, als meubelmakerij) verdween uiteindelijk in 1962. Eigenaren en bewoners van de villa wisselden elkaar af. Karst Louis Zwart (1936), leraar aan de kunstacademie Minerva te Groningen woonde er vanaf 1989 tot 1999. Die hield vast wel van dit molenuitzicht. "Toen we hier kwamen wonen had de molen een dekseltje op en

waren de wieken weg; de 'pruik', de kap, van de molen was verzakt, geen gezicht... In 2000 is die vervangen door een nieuwe kap bij de algehele restauratie van 1999-2003. Nu is de 'Eva' weer maalvaardig. De gemeente heeft de plicht tot onderhoud en dat doet ze goed," vindt Jeanet.

"Kijk, vanuit ons huis heb je zicht op drie bijzondere monumenten. Achter, op de 12e eeuwse kerk in het centrum van Usquert; voor, helemaal links, op het Berlage-gemeentehuis; en voor, een beetje rechts, op de 'Eva'. Heel bijzonder."

Boven, vanaf hun balkon(netje) in de logeerkamer voor, met echte besteden!, toont ze mij nog eens met een brede glimlach het vrije en fraaie uitzicht op de hele molen.

Voorvallen van molens en molenaars in vroeger eeuwen

Ook dit jaar zal molenaar Bob Poppen een serie artikelen voor de Zelfzwichter verzorgen. Bob speurt nog wekelijks in de oude archieven en komt daarbij regelmatig zaken tegen die zowel met molens, molenaars, hun knechten en de onvermijdelijke cherchers te maken hebben. Interessante zaken omdat ze over Groninger molens en molenaars gaan en over de belangrijkheid van de molens en molenaars in de dorpsgemeenschap. Het zijn ook nu nog zeer herkenbare zaken en ze komen zelfs 'dichtbij' omdat er vaak sprake is van de naam van de molenaars en de molens waarop het gebeuren zich afspeelt. Aflevering 3 gaat over pesterijen door molenaars en hun knechten tegen cherchers.

Pesterijen door molenaars en hun knechten tegen cherchers

Wanneer je in de geschiedenis van de Groninger molens duikt, ontkom je er niet aan ook aandacht te besteden aan de invloed die de belasting op het gemaal heeft gehad op de molenaars. Zij waren namelijk ruim 260 jaren lang opgezadeld met een pottenkijker in de vorm van de door de provinciale overheid aangestelde chercher, de sarries, die in een huisje naast de molen woonden en alles in de gaten moesten houden wat zich op en rond de molen afspeelde. Molenaar en sarries waren tot elkaar veroordeeld, velen maakten daar het beste van, maar sommigen hielden er moeite mee en lieten dat in hun gedrag naar elkaar dan ook merken. Pesterijen, scheldpartijen, onbetamelijk gedrag en bedreigingen zijn gedurende al die jaren voorgekomen en aangezien

daarbij dus overheidsambtenaren waren betrokken, werden deze zaken door het Provinciaal bestuur behandeld en deze zijn dan ook in de bronnen*) terug te vinden.

Zo behandelde de Gedeputeerde Staten op 28 augustus 1678 een zaak waarbij Tale Jans, molenaar bij de drie molens in de stad Groningen betrokken was. Hij zou de vrouw van de chercher bij zijn molens hebben "gescholden voor een hoer ende vercken", zo verklaart de woordvoerder van de cherchersvrouw. De molenaar ontkent het en voert tevens aan dat de vrouw "een ongeswooren persoon" is [ze heeft geen eed voor het cherchersambt afgelegd] en slechts "in haer eigen saecke ende tot haer eigen voordeel" getuigt. De Heren Gedeputeerden besluiten dat er eerst nader bewijs moet worden aangevoerd en verdagen de zaak.

Op 4 juni 1742 buigen de Gedeputeerde Staten zich over de onmin die is ontstaan bij de molen te Zeerijp. Hier zijn niet alleen de chercher en de molenaar erbij betrokken, maar ook de plaatselijke bakker. De Heren Gedeputeerden ordonneren de chercher "om opregt, getrouw en eerlik zijn ampt te bedienen". De bakker en de molenaar, maar ook alle ingezetenen van Zeerijp worden bevolen "den Chercher van de molen, na behoren zijn werk en ampt te laten verrigten, en verbieden alle deselve den Chercher aldaar met woorden of werken te laderen, verhinderen of qualik bejegenen, maar ter contrarie [daarentegen] alle hulp en bevordering doen". En mocht men zich daar niet aan houden dan volgt er een boete. Het besluit van de

Heren Gedeputeerden moet tenslotte aan de molen in Zeerijp worden aangeslagen.

Op 22 december 1749 wordt de zaak behandeld waarbij Willem Claassen Huisman is betrappt toen hij 's avonds bij de molen te Sappemeer "een sak met koren in het gesigt van des Cherchers vrouw op de Moolenberg aldaar hebbende gedraagen". Toen hij door de cherchersvrouw er op werd aangesproken dat hij zo laat geen zak graan mocht vervoeren en zeker niet zonder cedulle [bewijs dat de belasting is betaald], heeft hij de vrouw "bij herhaling met quaade woorden bejegent". Bij navraag blijkt dat de molenaar op de hoogte was en van plan was het koren in ontvangst te nemen. De Heren Gedeputeerden besluiten, "na gehoudene deliberatie", dat de fiscale inspecteur zich ermee moet bemoeien en de molenaar moet ondervragen. Ook wordt gelast de molenaar "op het serieuste te vermaanen" zich te onthouden van het aannemen van koren om te malen, voordat er een cedulle is getoond.

Op 25 mei 1750 behandelen Gedeputeerde Staten een kwestie waarbij de chercher de sleutel van de molen te Kantens in bezit dient te hebben, doch die niet heeft ontvangen. Het blijkt dat de molenaarsknecht Derk

Cornelis deze sleutel in zijn bezit heeft en dat hij "absoluut hadde geweigert de sleutel over te geven". De Heren Gedeputeerden besluiten dat Derk Cornelis de sleutel van de molen "sonder tegenspraak te laten volgen" aan de chercher moet af geven en zo niet dan zal hij in hechtenis worden genomen.

De cherchers moesten vanuit hun huis vrij toezicht op de molen hebben, zodat ze konden zien wat er in en uit de molen ging. Sommige molenaars maakten op een voor de chercher onzichtbare plek gaten of een raam in de molen, waardoor dan natuurlijk ook het een en ander de molen in gesmokkeld kon worden.

Ook bij de molens in de stad Groningen kwam dat voor, zo blijkt uit een zitting van de Gedeputeerde Staten van 29 maart 1751. De molenaars worden dan ook gelast "inwendig de tijd van agt dagen na insinuatie deses [geregelijke aanzegging] haare Molens na behooren digt te laten maken en te repareren". En de molenaar van 't Kleine Poorties Moolen wordt gelast "soodane venster als voor eenige tijd in de Moolen heeft laten maken en het geen buiten het gesigt van de Cherchers Hutte is, terstont na insinuatie deses te moeten removeren [wegruimen] en de molen wederom in voorige staat te brengen".

Een andere vorm van tegenwerking speelt zich af in Finsterwolde, waar de molenaar tijdens een zitting van de Gedeputeerde Staten op 10 november 1751 wordt gelast "om de boomen rondom de molenberg staande voor zo verre het gesigte van de opsigter uit de hut beletten af te kappen".

De molenaar te Grijpskerk hanteerde een andere aanpak om de chercher dwars te zitten, want hij plaatste een paal voor het raam van het cherchershuis en timmerde die dicht met planken. Deze zaak werd door Gedeputeerde Staten op 28 april 1788 behandeld en mulder Ritsema werd gelast de paal en planken te verwijderen. Dit gebeurde maar twee maanden later, op 24 juni, bleek uit de zitting dat "nu door denzelven Mulder daaromstreeks wederom iets was ondernomen, waar door nu de Chercher belet wierdt de toegang naar de Meulen uit zijn wooning te kunnen observeren".

De Heren Gedeputeerden besluiten dat de situatie ter plekke in ogenschouw moet worden genomen en op 10 december krijgt de zaak pas weer een vervolg. Er wordt dan door enige ambtenaren gerapporteerd dat op 3 september jl. van alles "occulaire inspectie" is genomen, en dat nu blijkt dat er door bakker en roggemulder Zijtse Ritsema "een balk gelegd te zijn, over de sloot, ten westen de molen, dienende tot een overgang uit het huijs van gemelde Z. Ritsema naar de molen zonder dat gem. mulder de Cherchershutte door deese overgang behoefde te passeren". Vervolgens

DE KORENMOLEN TE FINSTERWOLDE, MET RECHTS ERVOOR DE SARRIESHUT, AFGEDRUKT IN HET BLAD WOORD EN BEELD VAN 14 NOVEMBER 1941.

wordt een nauwkeurige beschrijving gegeven van de opmetingen van de plank met posten "waardoor dus gemelde Roggemulder en bakker de gelegenheid geschapen was, om uit zijn huis het kooren ter molen te brengen, zonder de Cherchers hutte te passeren". De betreffende chercher, J. Casper, wijst de Gedeputeerde Staten er ook nog op "dat het Provinciale molenpad te weeten van de straat van Grijpskerk tot aan de meergemelde roggemolen bij winter seizoenen en andere natte tijden volstrekt onbruikbaar is, en het voorschreven pad in vorige tijden half door den roggemulder en de overige helfte door de bakkers in Grijpskerk gemaakt en behoorlijk onderhouden is". De Heren Gedeputeerden beslissen dan ook dat het "defectueuse molenpad" gerepareerd dient te worden.

Op 17 juni 1772 behandelen Gedeputeerde Staten "het wangedrag van den mulder bij de molen van de Oosterpoort en deszelfs zoon tegens den chercher bij gem. molen gepleegd". Het betreft "het los slaan van het slot van de molen op een zondag tegens wil en dank van den Chercher". Vader en zoon worden "gewaarschouwt zich beter naar de Instructie en de ordres van den Lande te gedraagen, of dat, bij de eerste wettig beweezene klagte op het strengste tegens hen zal worden gehandelt, en zij op het rigoureuste gestraft".

Dat er vroeger ook al kattenkwaad werd uitgehaald blijkt uit de zaak die de Heren Gedeputeerden op 15 september 1785 behandelen. Het is de klacht "dat op den 28 augustus laestleden des avonds door moedwillige jongens veel molest [schade door moedwil] was gedaan an het huis van de chercher Rosema bij de molen te Pieterbouren". De zaak wordt "ter nader examen" in handen van de Heeren Gecommitteerden gesteld.

In 1787 was het onrustig in Hoogezand en omgeving. Zo wordt op 31 oktober van dat jaar genoteerd "akelige toneelen niet alleen door het inslaagen van glaasen, maar zelfs door het plunderen en demolieren [slopen, afbreken] van eenige huizen". Twee dagen later is te lezen "alzo de droevigste ongeregeldheeden, en ongehoordste plunderingen, in plaats van eens eindelijk op te houden, zig meer en meer scheenen te verspreiden, zodat in Zuidbroek reeds eenige huizen, waar onder zelfs de provinciale woning van de chercher en bediende Pots, op gisteren waren geplundert, en de goederen en meubilen vernielt, boven en behalven zo veele ongehoorde en geweldadige afpersingen van geld." De chercher Pots, die werkzaam was bij de molen te Zuidbroek, dient op 5 november een klacht in bij het provinciaal bestuur, waarover het volgende wordt genoteerd "dat de woning van de chercher en bediende te Zuidbroek H. Pots op den 31 October jongst, op eene geweldadige wijze door eene woeste hoop van daar en elders 't samen gerot, geheel en al was gespolieert [beroofd] en alle deszelfs goederen en meubilen ten eenen maale gerooft of vernielt, zodat er niets geheel is overgebleeven ja zelfs spek en vleesch, boter en kaas alles weg is, en hij met zijn vrouw en kinderen de vlugt heeft moeten neemen." Op 13 november wordt weer aandacht aan deze zaak besteed en wordt er tevens een inventarislijst overlegd "met bijvoeging der prijzen, waar voor zijn aangekocht, bedraagende 't samen een summa van driehondert drie en twintig guldens, en twee stuivers."

*) De bronnen van de voorbeelden komen uit de resolutieboeken van de Gedeputeerde Staten, die zich bevinden in het RHC Groninger Archieven te Groningen.

ANDER MOLENNIEUWS

Ingebruikname van molen Joeswert te Feerwerd

Hoewel de ingebruikstelling van koren- en pelmolen Joeswert te Feerwerd op 7 april in Ander Molennieuws van het eerste nummer werd genoemd, is in het tweede nummer abusievelijk geen verslag van deze feestelijke gebeurtenis opgenomen. Hieronder wordt dit verzuim goedgemaakt.

Voorafgaande aan de openingshandeling was er een bijeenkomst in de Jacobuskerk van Feerwerd. De voorzitter van Molenstichting Winsum, D.J. Tinga, vertelde over de geschiedenis van de molen en de moeizame totstandkoming van de restauratie. Hierna kreeg burgemeester Michels van Winsum het woord. Hij vertelde over de oprichting van de Molenstichting en de relatie met de gemeente. Leo Endedijk, directeur van Vereniging De Hollandsche Molen, zei in zijn toespraak onder andere dat er in de toekomst bij de instandhouding steeds vaker een beroep zal moeten worden gedaan op particuliere fondsen. Roeli Broekhuis, directeur van de Stichting Het Groninger Molenhuis, ging in haar toespraak vooral in op het belang van samenwerking. Hierna werd Siebolt Quak, technisch adviseur van de Molenstichting, speciaal in het zonnetje gezet. Molenbouwer Gerben Vaags overhandigde namens zijn bedrijf een geschenk voor molenaar Rolf Wassens in de vorm van een stevig houten steekkarretje, te gebruiken op de molen. Na de toespraken ging het gezelschap naar de molen, die feestelijk met vlaggen was versierd. Muziekcorps De Eendracht uit Ezinge speelde op het plein voor de molen vrolijke muziek. De openingshandeling werd verricht door burgemeester Michels die, geholpen door voorzitter Tinga, de vang van de molen optrok, waarna de wieken zich onder luid applaus langzaam in beweging zetten. Daarna schoot de burgemeester een naast de molen opgesteld kanon (een

zogenaamde 5-veld) af, terzijde gestaan door de artilleristen van Huib Nijholt uit Usquert, gekleed in uniformen uit 1850. Met deze daverende knal gaf Molenstichting Winsum uiting aan haar vreugde over deze restauratie die uiteindelijk tot zo'n goed einde is gebracht. Hierna keerde het gezelschap terug naar het kerkje waar, onder de klanken van het harpspel van Tine Coone, nog even gezellig kon worden nagepraat met een hapje en een drankje.

Groninger Molenweekend 2012

Op 9 en 10 juni vond het Groninger Molenweekend plaats en opmerkelijk was het record aantal deelnemers. Maar liefst 70 molens waren opengesteld voor het publiek: een record! Het centrale thema in 2012 was *'Molens in Beweging'*. Er waren rondom verschillende molens wandelingen en fietstochten uitgezet, zodat ook de bezoekers in beweging waren en in het weidse landschap konden genieten van de draaiende wieken aan de horizon.

Jubileum Eppie Broekema

In het vorige nummer werden molenaars in het zonnetje gezet die 12,5, 25 of zelfs 35 jaar molenaar waren. Molenaar Eppie Broekema uit Niebert attendeerde ons erop dat ook voor hem 2012 een jubileumjaar is omdat hij 35 jaar onafgebroken verbonden is aan de molen in Niebert. Eppie werd in het voorjaar van 1977 molenaar van de Nieberter molen nadat hij in 1976 was geslaagd voor het examen. Rond Koninginnedag 2012 werd deze molenaar koninklijk onderscheiden.

Molen De David krijgt € 25.000,-

De stichting Behoud Molen De David is bijzonder actief in het werven van geld om de restauratie van molen De David mogelijk te maken. Het lukte in 2011 nèt niet de Bankgiro Loterij Molenprijs van 50.000 euro van de Hollandsche Molen te winnen. De molen werd tweede van de zeven genomineerde molens.

Op 22 juni vond in Openluchtmuseum Het Hoogeland in Warffum het benefietconcert van Arnold Veeman plaats. Daar werd de heugelijke mededeling gedaan dat het bestuur van Vereniging De Hollandsche Molen had gehoord dat de BankgiroLoterij € 25.000,- subsidie voor de molen beschikbaar stelde. Hiermee komt de restauratie een stuk dichterbij.

Adoptie

Het is mogelijk één of meer onderdelen van de molen **symbolisch** te **adopter**en. Dat kan vanaf € 5,- voor kleine onderdelen als een stellingplank of een klep voor € 2.500,- het hele wiekenkruis of voor € 3.000,- de hele kap. Let wel, het gaat om symbolische bedragen! Adoptieouders krijgen per mail een bijpassende tekening van Lammert Groenewold en een certificaat van adoptie. Bedrijven kunnen vanaf € 50,- een naamsvermelding krijgen op de website en vanaf € 500,- op het sponsorbord. Zie voor meer informatie www.molendedavid.nl.

Geslaagde jubileumuitvoering van toneelvereniging Advendo uit Kantens

[verslag van Gerard Werkman]

Op vrijdag 6 en zaterdag 7 juli vierde toneelvereniging Advendo uit Kantens haar 80 jarige jubileum. Voor deze speciale gelegenheid voerde de vereniging voor het eerst een openluchtspel op met koren- en pelmolen *De Grote Geert* en het terrein om de molen aan het Boterdiep als decor voor de toneelspelers. Het openluchtspel 'Het feest bij de molen', geschreven door Frouwke Doornbos en muzikaal bewerkt door Willem Knot (ook spelende leden) nam de bezoekers mee terug naar de tijd dat de molenaar nog elke dag druk in de weer was met het malen van graan en de bakker nog meel haalde bij de molen. Om een toneelvereniging te kunnen oprichten organiseren twee al niet te snuggere dorpsgenoten een dorpsfeest bij de molen om daarmee geld in te zamelen. De

molenaar, (gespeeld door de molenaar Gerard Werkman) die als kluizenaar leeft, heeft in de gaten dat er wat aan de hand is bij de molen. Hij wil nu alleen maar rust om zich heen en het verleden laten rusten, wat hem maar niet lukt omdat heel lang geleden zijn vrouw hem heeft verlaten en is meegegaan met zigeuners. Alleen zijn dochter is achtergebleven en wordt grootgebracht door de zuster van de molenaar, die zich erg zorgen maakt haar over haar broer. En als er dan ook nog eens zigeuners arriveren compleet met zigeunerwagen en ze het molenterrein als nieuw verblijfplaats kiezen, is de chaos compleet. De spelers van Advendo hebben drie voorstellingen gegeven, waar het publiek van heeft genoten en waar nog lang over nagepraat zal worden. Kantens kan trots zijn op de talenten van Advendo die het openluchtspel bij molen *De Grote Geert* tot een groot succes hebben gemaakt.

Molenvriendendag in en rondom de Westerse molen

Op 20 oktober vindt de jaarlijkse Molenvriendendag plaats. Al in een vroegtijdig stadium informeerde de molenaar van de Westerse molen in Nieuw-Scheemda of de editie van 2012 in 'zijn' molen kon plaatsvinden omdat dan het 150-jarig bestaan werd gevierd. Behalve in de molen kan de bezoeker ook terecht bij fruitboerderij De Bosschaart en in de kerk van Nieuw-Scheemda waar een lezing wordt gehouden. Zie voor actuele informatie de website van het Molenhuis: www.groninger-molenhuis.nl.

Verrassende molenfoto's

Leerlingen van het Alfa College in Groningen fotograferen een molen vanuit een artistieke en verrassende invalshoek.

De derde bijdrage is wederom van Sander Jonker, student Media Vormgeving van het Alfa College aan de Adm. de Ruyterlaan in Groningen. Net als in het eerste nummer is de afgebeelde molen de poldermolen **De Zwakkenburger bij Niezijl**. Sander heeft de foto gecombineerd met digitale teken(schilder)technieken.

Deze rubriek gaat over timmeren, schilderen
en restaureren aan de Groninger molens

MOLENONDERHOUD

SCHILDERWERKZAAMHEDEN AAN MOLEN EVA
IN USQUERT GEZIEN VANUIT HET HUIS VAN
JEANET KUIPERS (ZIE BLZ. 10)

Onderhoud molens gemeente Oldambt

De gemeente Oldambt heeft als eigenaar van de vier molens aan molenbouwer Dunning de opdracht gegeven om noodzakelijke reparaties te verrichten. Daarnaast werden de molens voorzien van, waar nodig, een nieuwe verflaag.

Korenmolen **Edens** (132) te Winschoten

Bij deze molen moest er herstelwerk worden verricht aan de kap en tijdens het schilderen bleek, dat bovendien van de stelling een aantal schoren en verbindingen van de liggers met de buitensluiting moesten worden vernieuwd.

Koren- en pelmolen **Dijkstra** (131) te Winschoten

Binnenkort worden staart en schoren geschilderd. De molenmaker zal een vogelwering op de kroonlijst plaatsen en er wordt verder enig klein onderhoudswerk verricht. Er nestelen voortdurend duiven op de brede kroonlijst. De eieren en jonge duiven zijn meestal een prooi van kraaien.

Koren- en pelmolen **Berg** (131) te Winschoten

De doorgeroeste delen van de roeden zijn opgelast, de doorvoer van de lange spruit door de kap werd waterdicht gemaakt en er zijn leklatjes aangebracht op de lange schoren.

Koren- en pelmolen **Ganzedijk** (38) te Ganzedijk

Het onderachtkant is gevoegd en van nieuwe stenen voorzien. De dakdekker heeft een nieuwe regenkraag aangebracht. De molenbouwer maakt achterin de molen nieuwe deuren, die nu nog dichtgemetseld zijn, en gaat ook verven.

Poldermolen **Fraylemamolen** (109) te Slochteren

Na in juni te zijn gestart met de voorbereidingen was molenmaker Poland van Oterleek (NH) begin augustus al weer klaar met het maken en aanbrengen van een nieuwe binnenroede voor de Fraylemamolen. Tevens is de windpeluw vervangen en ziet het voorkeuvelens er weer fris uit. De buitenroede is ook toe aan vervanging maar dat zal vanaf 2013 worden ingepland. De oude roeden stammen uit 1973 toen omvangrijker herstel plaatsvond nadat de molen was

BIJSCHRIFT BOVEN EN LINKS

omgewaaid tijdens de novemberstorm van 1969.

Begin jaren zeventig zijn alle drie de poldermolens aan de Groenedijk in Slochteren opgeknapt. Zo'n veertig jaar verder staan de molens er, door tussentijds onderhoud, nog steeds goed voor maar verslechteren de roeden. Ruim een jaar geleden kreeg ook molen De Ruiten een nieuwe buitenroede. En over niet al te lange tijd is het volledige wiekenkruis van instructiemolen De Groote Polder aan de beurt. De kwaliteit van de destijds geleverde roeden is dus vergelijkbaar maar het betekent wel dat de Slochter Molenstichting nu min of meer tegelijk de hand aan de wieken moet slaan... Ook deze molens moeten immers blijven draaien.

Museale molenvondst

Oudheidkamer Uithuizermeeden

Een gebrandschilderd raampje van de molen Simson te Uithuizermeeden in de Oudheidkamer aldaar.

De Oudheidkamer Uithuizermeeden is een klein museum met een uitgebreide collectie in een breed spectrum. De historische- en kunstvoorwerpen geven een beeld van wonen en verzamelen en dateren van circa 1600 tot de 19e eeuw. De voorwerpen hebben een relatie met zowel de plaatselijke als de nationale historie. De doelstelling van de Oudheidkamer onderschrijft de ICOM-definitie van een museum: een museum is een permanente instelling zonder winstbejag, ten dienste van de gemeenschap en van haar ontwikkeling, toegankelijk voor het publiek, die de materiële en immateriële getuigenissen van de mens en zijn omgeving verzamelt, bewaart, onderzoekt en tentoonstelt en hierover informatie verstrekt voor studie, educatie en recreatie. De nadruk van de Oudheidkamer ligt daarbij op educatie met meest originele objecten.

Ontstaan van kunstkamers en rariteitenkabinetten

Door de 80-jarige oorlog, de VOC (Verenigde Oost-Indische Compagnie) en de handel in de Oost kwamen Kunstkamers en Rariteitenkabinetten in de mode en ook in Groningen verzamelde de gegoede burgerij 'vreemde zaken'. Groningen is altijd een provincie geweest met een handelsgeest en veel mensen hebben deelgenomen aan de handel en de zeevaart met 'de Oost'. Zij namen 'vreemde' souvenirs mee die men hier niet kende. Hierdoor is ook de interesse in kunst van eigen bodem ontstaan en gaven welgestelden (boeren en burgers) in de 19e en begin 20ste eeuw opdrachten aan kunstenaars om hun huizen te verfraaien. Rijkdom mocht gezien worden en dankzij behoudzucht van verzamelaars is er nog veel te zien.

Een gebrandschilderd raampje

Reeds in de 17e eeuw was het gebruikelijk om in een glasraam een voorstelling toe te passen met een historisch of allegorisch onderwerp of met een voorstelling die betrekking had op het beroep of de professie van de opdrachtgever. In de Oudheidkamer bevindt zich een kleine collectie glasraampjes uit circa 1700 tot en met de 19e eeuw. Ooit werd op de antiekmarkt in Deventer, tijdens het speuren naar geschikte objecten, bij toeval en verbazing, door medewerkers van het museum dit raampje ontdekt met een voorstelling van molen Simson uit Uithuizermeeden. Omdat het museum niet streekgebonden is paste dit raampje niet direct in de collectie en werd het uitgeleend voor

educatieve glas in lood projecten. Toen de redactie van de Zelfzwichter informeerde of wij in het kader van de rubriek Museale molenvondst een bijdrage wilden schrijven, was dit raampje natuurlijk een geschikt voorwerp. Het raampje zal binnenkort ook worden tentoongesteld in het museum.

De exacte datum van dit raampje is niet met zekerheid te achterhalen en ook de opdrachtgever is niet bekend omdat het niet gesigneerd of gedateerd is, maar het moet wel een specifieke opdrachtgever geweest zijn en dus zal het om een unicum gaan. De techniek is in grisaille (een metaal oxide verf), gebruikelijk in de 19e eeuw. Dit raampje moet echter zo rond 1910 zijn ontstaan gezien het staketsel onder de omloop (om goederen te hijsen?) Deze komt op een foto van ca. 1900 nog niet voor maar op een foto van ca. 1920 wel! Al omstreeks 1748 stond op deze plek een pelmolen. Deze is rond 1819 vervangen voor een achtkantige stellingmolen de Simson. Deze hoge molen kon meer wind vangen omdat hij boven de bebouwing uitstak. De molenaar was toen Balster Hendriks Stuivinga. In 1865 neemt Jan Willem Maarhuis de molen over. Deze woonde in Boerderij Maarhuis, recht tegenover de molen. De molen en molenaarshuis zijn in 1921 verkocht aan de graanhandelaar Johannes Moorlach. Deze heeft de molen in 1937 afgebroken om de meelfabriek Moorlach te bouwen die nog altijd het dorpsilhouet van Uithuizermeeden domineert. Op het raampje staat links van de molen de doorrit ingang van hotel café J.Knol en rechts de oude molenaarswoning. Ook deze panden zijn reeds lang verdwenen.

Arjen Prins is eigenaar van Oudheidkamer Uithuizermeeden.

HENDRIK HACHMER

BOEKENNIEUWS

Maar liefst 50, zeer diverse verhalen vullen het door Bob Poppen geschreven boek. Poppen begon zich pas op latere leeftijd te verdiepen in de (molen)historie. Hij volgde onder andere een cursus over regionale geschiedenis in het Veenkoloniaal Museum. Een van de opdrachten van deze cursus was het schrijven van een artikel. Het was niet aan dovemansoren gericht. Na het jaar 2000 verschenen er steeds meer interessante verhalen van zijn hand. Eén van de eerste was een vrij uitgebreid artikel over de belasting op het gemaal. Na dit artikel zagen we steeds meer artikelen van zijn. Het boek is deels gevuld met eerder gepubliceerde artikelen die nu zijn gebundeld met niet eerder verschenen artikelen. De diversiteit is daarom zeer groot. Van belasting op het gemaal, tot grafzerken met daarop afbeeldingen van molens, en van het bestek van een watermolen te Kolham tot complete beschrijvingen van molenaarsfamilies zoals Klatter en Koster. Het maakt het boek anders dan andere molenboeken, maar daarom niet minder leesbaar. Nu zal iemand die misschien niet uit de regio komt minder fiducie met bepaalde artikelen hebben, maar er valt voor de gemiddelde molenliefhebber genoeg te ontdekken.

Het is geen boek om zo maar even op schoot te hebben. Daarvoor is het te dik en te groot. De opmaak van het boek is ietwat ouderwets, maar de kwaliteit van de afbeeldingen is over het algemeen goed. Ook is het lettertype goed leesbaar. Het boek is de aanschaf meer dan waard en om de prijs hoeft men het niet te laten.

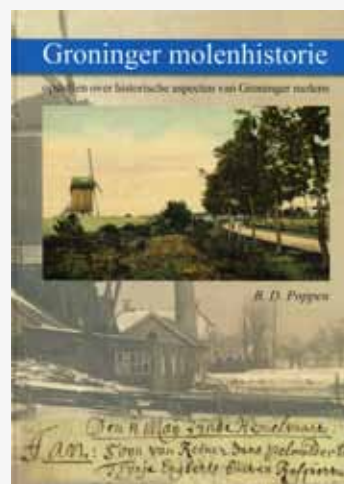
Janneke Harmsma

*Lang geleden kwam een muis bij een molen.
Hij was koud en nat.
Hij had honger en hij was moe.*

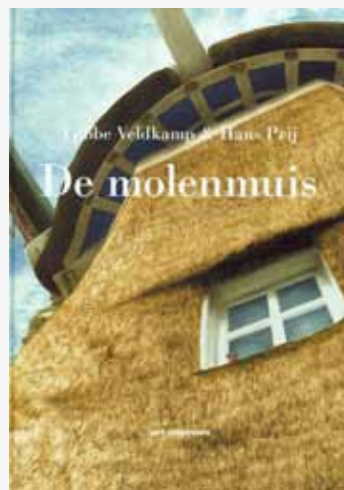
Zo begint het prentenboek De Molenmuis. Een leuk, speels en leerzaam prentenboek voor de allerjongste molenliefhebbers. Muizen op de korenmolen een nachtmerrie voor de molenaar. Wat gebeurt er allemaal als hij slim denkt te zijn door met een poes een muis uit zijn molen weg te jagen? Heel veel, want de muis blijkt nog slimmer te zijn en haalt een hond..... Ik verklap de afloop niet, want zo blijft het een spannend boek voor ouders en grootouders, die veel op de molen bezig zijn, om aan hun (klein)kinderen voor te lezen en meteen te vertellen hoe de molen werkt en wat zij daar doen. Een geweldig verjaardags- of Sinterklaascadeau voor kinderen tot 6 jaar.

Tjibbe Veldkamp schreef de tekst en de tekeningen (mijn kleindochter vond de molen en de dieren prachtig en griezeld van de molenmeid) zijn van Hans Prij. De Molenmuis is onderdeel van een erfgoedproject van het Museumhuis voor kinderen van groep 1 en 2 van de basisschool, maar is ook afzonderlijk te koop. Een aanrader.

B.D.Poppen, Groninger molenhistorie, opstellen over historische aspecten van Groninger molens,
Uithuizen 2012, 460p., foto's ill.
Prijs: € 25,-
ISBN 978-90-73319-37-0

Tjibbe Veldkamp, De Molenmuis
Illustraties en samenstelling:
Hans Prij. Voor € 10,- verkrijgbaar
bij het Groninger Molenhuis
ISBN/EAN 978-90-801558-8-6

Koning Molenzellen

- Nieuwe zeilen
- Reparaties
- Touwwerk
- Smeermiddelen
- En meer

Sipke Koning
06-44003400

www.koning-molenzellen.nl

MOLENSTEENMAKERIJ

Voor de beste kunstmaalstenen als ook blauwe basaltlavamaalstenen.

Tevens wrijfstenen, kweernen (romeins model)
demonstratiestenen (doorsnede: 10, 15 of 20 cm.)
en huishoudmolens.

Zeer snel en vakkundig scherpen van uw molenstenen en
maaltechnische adviezen.

www.molenstenen.nl

Werkplaats: Rijksweg 146 6586 AB Plasmolen, Nederland

Telefoon: 024-696 36 54 / Fax: 024-696 36 57

GSM: 0653667686 / E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

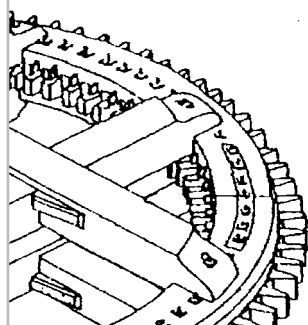

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60

telefax (0597) 59 11 76

mobiel 06 53 22 48 91

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkookmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

Donderdag en vrijdag 10.00-17.00 uur

Zaterdag 10.00-16.00 uur

Molenaar J.J. Pot

Telefoon (0598) 39 49 53

AGENDA

Sommige agendapunten zijn uitgebreider beschreven in de rubriek *Ander molen-nieuws*.

Raadpleeg voor de meest recente gegevens de **agenda** op de startpagina van de website van Het Groninger Molenhuis: www.groningermolenhuis.nl

Openingstijden van de molens staan, voor zover ze bekend zijn, vermeld op de website in de rubriek GRONINGER MOLENS; klik bij de gezochte molen op de link **Meer Informatie**.

29 september tot en met 7 oktober	Week van de Smaak. Thema: aardappel
oktober	Maand van de Geschiedenis
23 oktober	Kopijsluiting voor de Zelfzwichter 2011/4
22 oktober	Ledenvergadering Gilde van Vrijwillige Molenaars, afdeling Groningen Sociëteit De Witte Zwaan, Damsterdiep 315. Datum en locatie onder voorbehoud.
20 oktober	Molenvriendendag in Nieuw-Scheemda
Alle zondagen en 2 zaterdagen in oktober	Oktobermaand Kindermaand onder andere in de molens Stormvogel in Loppersum, molen Hollands Welvaart in Mensingeweer en de Westerse molen in Nieuw-Scheemda; www.kindermaand.nl

Een molen cadeau...

Draagt u, of iemand die u kent, molens een warm hart toe?
Wilt u dat dit cultureel erfgoed bewaard blijft?
Word Molenvriend en steun het Groninger Molenhuis!

U ontvangt dan voor slechts € 20,- per jaar het kwartaalblad 'De Zelfzwichter' en een uitnodiging voor de jaarlijkse vriendendag.

Stuur een email naar info@groningermolenhuis.nl en vermeld of u zelf molenvriend wilt worden of dat u iemand anders molenvriend wilt maken. U kunt natuurlijk ook bellen (050) 313 00 52

Molenaar Johann Glazenburg

FOTO: J. OOSTERHUIS, USQUERT